

Platforma pro zemědělství a venkov (ARC)

„Sdělení občanské společnosti orgánům Evropské unie o budoucnosti politiky v oblasti zemědělství a venkova“

Listopad 2010:

Shrnutí

Dne 16. listopadu 2010 předá rozsáhlé sdružení organizací a sítí evropské občanské společnosti (ARC) Evropské komisi a dalším orgánům EU své vlastní návrhy na reformu evropské politiky v oblasti zemědělství a rozvoje venkova s názvem „Sdělení občanské společnosti o budoucnosti politiky v oblasti zemědělství a venkova“. Toto sdělení je výsledkem šestiměsíční práce, jejíž součástí byly konzultace, konference a jednání s nevládními organizacemi z celé Evropy (viz www.arc2020.eu).

Žádáme o zásadní přehodnocení zemědělské politiky a politiky rozvoje venkova. Navrhujeme, aby součástí těchto politik od roku 2014 byly:

- **zásadní změna v přístupu k zemědělství a potravinovým systémům**, spočívající v přechodu od stávajícího převážně průmyslového zemědělství a centralizovaného potravinářského odvětví k udržitelnému zemědělství ve všech oblastech a rozmanité struktuře regionální a místní produkce a zpracování potravin, s užším vztahem mezi zemědělci a spotřebiteli a vysokou mírou péče o veřejné zdraví, životní prostředí a dobré životní podmínky zvířat;
- **hospodářská, sociální a ekologická obroda venkovských oblastí**, která naváže na sílu a rozmanitost společenství, kultur a zdrojů, bude účinně propojena s územním rozvojem daného místa a učiní za dost závazku EU k sociální, hospodářské a územní soudržnosti.

Tato představa změny vychází ze společného přesvědčení, že v Evropě a ve světě je třeba dosáhnout udržitelnosti a větší spravedlnosti. Musíme zodpovědnějším způsobem přistupovat k využívání veškerých globálních zdrojů, zastavit drastický úbytek biologické rozmanitosti a zásadně snížit emise skleníkových plynů. Musíme zajistit dodávky potravin, aniž by EU byla závislá na půdních zdrojích jiných kontinentů. Musíme zmírnit chudobu a nerovnost, sociální vyloučení a výrazné rozdíly v příjmech a kvalitě života mezi regiony a lidmi v Evropě i mimo ni.

Nová evropská politika

Navrhujeme, aby byla v zájmu splnění uvedených požadavků současná společná zemědělská politika (SZP) po roce 2014 nahrazena **společnou politikou pro zemědělství, potravinu a venkov**, jejíž cíle by přesáhly rámec stanovený v Římské smlouvě. Mezi tyto nové cíle by patřila bezpečnost potravin, kvalita potravin, veřejné zdraví, udržitelné normy v zemědělství, ochrana životního prostředí, zmírňování změny klimatu, posílení venkovského hospodářství a dobré životní podmínky ve venkovských společenstvích.

Politika by byla prováděna prostřednictvím dvou fondů, **Evropského zemědělského fondu** zaměřeného na potravinu a zemědělství a **Evropského fondu pro rozvoj venkova** zaměřeného na širší venkovské hospodářství a na územní rozvoj. Zemědělský fond by se zabýval především horizontálními opatřeními, která lze uplatnit na všechna území, zatímco fond pro rozvoj venkova by nabízel opatření přizpůsobená potřebám jednotlivých oblastí.

Evropský zemědělský fond

Naše návrhy pro zemědělství se soustředí na klíčový požadavek – udržitelné hospodaření ve všech oblastech. Domníváme se, že systém zemědělství a potravinářského průmyslu, který se v současné době v Evropě převážně uplatňuje, je neudržitelný. Je založen na značném využívání fosilních paliv a na přepravě potravin a krmiva na velké vzdálenosti, v obrovské míře plýtvá velkým množstvím potravin, často nesplňuje normy pro dobré životní podmínky zvířat, dlouhodobě ohrožuje stav půdy, vodních zdrojů a ekosystémů a způsobuje další ztráty pracovních míst v zemědělství. Narušuje tak životaschopnost chudších či okrajovějších zemědělských oblastí.

Žádáme, aby se postupně přešlo od průmyslového zemědělství k udržitelnému zemědělství, které naváže na regionální a místní různorodost zemědělství a hospodářství, bude inteligentním způsobem využívat neobnovitelné zdroje, dodržovat dobré životní podmínky zvířat, při rozhodování vycházet ze zdravého agronomického uvažování a ze zemědělsko-ekologických inovací a dosáhne pozitivních výsledků v oblasti životního prostředí i sociální a hospodářské oblasti.

Tento přechod musí vést k podpoře zemědělců v budoucnosti. Všeobecné dotace, které nesouvisí s udržitelnými zemědělskými systémy nebo veřejnými statky, nelze politicky odůvodnit. Podpora by měla být odměnou za používání udržitelných postupů a za péči o životní prostředí. Měla by pomoci malým a rodinným zemědělským podnikům, zejména v problematických oblastech, a posilovat různorodost zemědělských a venkovských hospodářství.

Budoucí systém podpory zemědělcům by tedy měl zajistit:

- jasné vymezení norem pro udržitelnost v zemědělství v rámci aktualizovaných kodexů osvědčených postupů a jejich postupné prosazování;
- pokračování v přímých platbách, jejichž vyplácení bude zásadně přehodnoceno, nebude obsahovat odkazy na historické výnosy, bude vycházet z rovnocenného postavení zemědělců v různých částech EU, bude mít zpětnou platnost a bude podmíněno udržitelnými postupy;
- podporu malým a rodinným zemědělským podnikům a zachování pracovních sil tím, že výše přímých plateb bude záviset na velikosti zemědělského podniku a pracovní síly;
- podporu pro zemědělce v okrajových, horských a jiných znevýhodněných oblastech;
- zákaz geneticky modifikovaných organismů v evropském zemědělství a v jeho dodávkách potravin;
- finanční podporu pro přechod na organické a ekologické systémy zemědělského hospodaření.

Dále navrhujeme systém **cílených plateb za ekologické služby**, jehož součástí budou:

- harmonizovaná podpora, jejíž podmínkou budou jednoznačné normy v oblasti životního prostředí pro zemědělce, chovatele dobytka, lesníky a družstva, kteří spravují zemědělské půdy s vysokou přírodní hodnotou;
- agroenvironmentální platby, jejichž cílem bude chránit hodnoty v oblasti životního prostředí v rozsahu přesahujícím to, čeho lze dosáhnout splněním výše uvedených podmínek pro získání podpory;
- podpora zemědělství v oblastech Natura 2000, v nichž se na obdělávání půdy nevztahují výše uvedené možnosti podpory;
- podpora vázání uhlíku, např. v mokřadech, zalesněných krajinách nebo na trvale neobdělávaných pastvinách, a zachování lesů, které mají vysokou přírodní hodnotu a spadají pod zemědělské hospodářství;
- podpora investic do hospodaření s vodními zdroji, do přizpůsobení zemědělských a

lesnických režimů tak, aby se mohly vyrovnat se změnou klimatu, a do obnovy přírodních stanovišť v zemědělských oblastech.

V rámci podpory těchto změn a s cílem zajistit zemědělcům spravedlivé výnosy a splnit požadavky udržitelného rozvoje navrhujeme **nové politiky týkající se řízení obchodu, pomoci a dodávek potravin**, k nimž patří:

- nové vyjednání pravidel WTO s cílem zavést právo na potravinovou soběstačnost;
- oddělení zemědělství od ostatních odvětví při jednání o světovém obchodu;
- důraz na udržitelné normy pro dovoz potravin;
- pobídka k výrobě proteinu do krmiv v Evropě coby alternativy k jeho dovozu;
- zajištění soudržnosti rozvojových politik, jejíž součástí bude zastavení dotací na vývoz potravin;
- podpora zemědělců v rozvojových zemích s cílem zachovat nebo rozvíjet udržitelné zemědělské systémy;
- sledování trhu s potravinami a zajištění vyšší míry jeho transparentnosti;
- zvýšení vyjednávací síly zemědělců a spotřebitelů, jež jim umožní kontrolu nad dodávkami potravin a zajistí spravedlivé ceny.

Povědomí veřejnosti o **kvalitě potravin a její souvislosti se zdravím** roste, a proto navrhujeme, aby Evropský zemědělský fond podporoval:

- informování a vzdělávání veřejnosti, zejména dětí, o potravinách, stravování a jejich dopadu na zdraví, o udržitelném životním stylu, odpovědném spotřebitelství a dalších souvisejících otázkách;
- veřejné zadávání zakázek a dodávání potravin, které jsou kvalitní, přírodní, zdravé, výživné, příznivé pro dobré životní podmínky zvířat a pocházejí z regionálních zdrojů;
- přísnější předpisy pro veškerá označování potravin, jež zajistí, že spotřebitelé budou moci zjistit původ, výrobní metody, postup zpracování atd. u všech prodávaných potravin;
- kampaně, jejichž cílem je omezit plýtvání potravinami ve všech částech potravinového řetězce;
- záruky, že zemědělci budou moci řídit svůj chov dobytka a produkci osiva.

Evropský fond pro rozvoj venkova

Mnoho venkovských oblastí v Evropě vážně oslabilo zhroucení systému kolektivního zemědělství, centralizace obchodu, odchod mladých lidí a další faktory. V jejich důsledku narůstají rozdíly mezi regiony, dochází k masové migraci, ztrátě sociálního kapitálu a v některých regionech dokonce opouštění hodnotné zemědělské půdy a ztrátě přírodních a kulturních hodnot, které byly díky zemědělství zachovávány.

Navrhovaná **obroda venkovských oblastí** by se měla zaměřit na hospodářský a sociální rozvoj a na inovaci a získané poznatky a měla by čerpat z širších politik a prostředků EU.

Součástí fondu by tedy byly následující politiky s cílem **posílit a rozrůznit venkovské hospodářství**:

- opatření, která by malým a středně velkým podnikům usnadnila přístup k půdě a kapitálu;
- podpora zemědělských dědictví a zapojení nových subjektů do této oblasti, včetně podpory odchodů do důchodu, podpora zemědělské činnosti spojené s danou obcí a činností místních orgánů směřujících k zachování udržitelného zemědělství v městských a příměstských oblastech, jež je zaměřeno na danou lokalitu;
- modernizace zemědělských podniků, která přinese větší účinnost výroby nebo podpoří úsilí o udržitelnost či diverzifikaci zemědělských podniků;

- zvýšení zájmu EU o lesnictví se zaměřením na vytváření pracovních míst prostřednictvím udržitelné správy lesů, zpracování lesních produktů a ekologických služeb;
- investice do telekomunikační infrastruktury ve venkovských regionech;
- činnost místních společenství, správců půdy a podniků v oblasti vytváření nových nebo rozšiřování stávajících podniků, se zaměřením na úspory energie nebo výrobu energie z obnovitelných zdrojů;
- rozvoj venkovského cestovního ruchu a jeho propojení se životním prostředím, přidanou hodnotou atd.;
- předprofesní, odborné a učňovské vzdělávání a podobné systémy, vzdělávání uprostřed profesní dráhy, poradenské a rozšiřující služby, aktivity v rámci skupiny vrstevníků atd.

Součástí tohoto širokého hospodářského zaměření by měly být následující politiky, jejichž cílem je podpořit **regionální a místní produkci a zpracování potravin**:

- vytváření a posilování regionálních a místních potravinových systémů, k nimž patří trhy s produkty místních zemědělců, společné obchody, podpora zemědělství ze strany obce a aktivní evropská síť pro výměnu osvědčených postupů mezi těmito systémy;
- podpora označování regionálních výrobků, které naváže na systém jakosti EU (chráněné označení původu (CHOP), chráněné zeměpisné označení (CHZO), zaručená tradiční specialita (ZTS)) a bude těžit z velké rozmanitosti kulinařských tradic, gastronomie a dalších souvisejících oblastí kulturního dědictví v Evropě;
- přezkum nařízení EU, který mikropodnikům a malým a středním podnikům umožní v řádně odůvodněných a kontrolovaných případech využívat výjimky z předpisů pro hygienu, porážky dobytka a dalších.

Fond pro rozvoj venkova by rovněž měl **posílit venkovská společenství a jejich služby a infrastrukturu**. K tomu by měl patřit dynamický a nápaditý přístup k rozvoji v takzvaných „okrajových“ nebo „znevýhodněných“ oblastech, které mohou mít pro život svých obyvatel ústřední význam a mohou být velmi oblíbené, pokud jde o kulturu, životní prostředí či jiné aspekty. Součástí politik by mělo být:

- posílení sociálního kapitálu ve venkovských oblastech a schopnosti venkovských společenství podílet se na místní správě a na procesech místního rozvoje;
- zajištění služeb a infrastruktury ve venkovských oblastech a jejich posílení;
- uznání klíčové úlohy měst coby center společenského, kulturního a hospodářského života pro mnoho venkovských oblastí, potřeby zachovat rozsah a kvalitu služeb a zajistit efektivní propojení a vzájemné poskytování podpory mezi městskými a venkovskými oblastmi;
- zaujetí zcela nového přístupu k zachování sociální životaschopnosti společenství, která fungují na základě dlouhodobě zavedeného modelu zcela nebo částečně soběstačných zemědělských hospodářství;
- přijetí nových a nápaditých přístupů k naplňování potřeb příslušníků chudých a zranitelných skupin a budování kolektivní důvěry v těchto společenstvích, která jim umožní chopit se iniciativy ke zlepšení života svých členů.

Navrhujeme, aby opatření podporovaná z Evropského fondu pro rozvoj venkova byla účelově zaměřená, k čemuž poslouží strategie integrovaného subregionálního rozvoje navržené a řízené prostřednictvím územních partnerství napříč odvětvími.

Výzkum, vývoj, odborná příprava a inovace

Nová společná politika pro zemědělství, potraviny a venkov by měla zajistit:

- finanční prostředky – prostřednictvím osmého rámcového programu EU – na aplikovaný výzkum, vývoj a inovace, které jsou nezbytné pro uplatnění politik, za které se zasazujeme;
- intenzivní programy pro poskytování informací, odbornou přípravu a výměnu nápadů a osvědčených postupů na úrovni EU a členských států: v tomto procesu by měly sehrát Evropská síť pro rozvoj venkova a celostátní síť pro venkov mnohem dynamičtější a otevřenější úlohu.

Správa, finance a provádění

Účinnost navržených politik bude do značné míry záviset na jejich řádné správě, provádění a zajištění dostatečných finančních prostředků. Na novou společnou politiku pro zemědělství, potraviny a venkov by měl být vyčleněn zhruba stejný podíl z rozpočtu EU, jako je nyní přidělen stávající společné zemědělské politice. Venkovské oblasti by rovněž měly čerpat prostředky z dalších fondů EU, od vnitrostátních, regionálních a místních orgánů a z podnikatelského a občanského sektoru. Nová politika by měla zajistit:

- vytvoření strategického rámce pro společnou politiku pro zemědělství, potraviny a venkov na úrovni EU, který bude plně v souladu s Evropským fondem pro regionální rozvoj, Evropským sociálním fondem, Fondem soudržnosti a Evropským rybářským fondem;
- aby členské státy a regiony vytvářely strategické rámce, v nichž navážou na strategický rámec na úrovni EU a využijí doplňkovosti různých operačních programů;
- aby subregionální partnerství připravila a uskutečnila strategie územního rozvoje a měla pravomoc provést všechna opatření s významem pro zmíněných pět fondů EU, a konkrétně všechna opatření v rámci navrhovaného Evropského fondu pro rozvoj venkova;
- aktivní zapojení venkovských společenství a organizací, které je zastupují, do utváření a realizace rozvojových programů na místní a subregionální úrovni.

** Tento text shrnuje delší verzi sdělení, která je zveřejněna na internetových stránkách ARC: www.arc2020.eu.